

ODLUKA O MERITUMU

u

PREDMETU BR. CH/96/1

Josip, Božana i Tomislav MATANOVIĆ

protiv

Republike Srpske

Dom za ljudska prava Bosne i Hercegovine, na zasjedanju od 11. jula 1997., sa sljedećim prisutnim članovima:

Jakob MOLLER, Podpredsjednik, (vršilac dužnosti predsjed.)
Dietrich RAUSCHNING,
Hasan BALIĆ,
Rona AYBAY,
Vlatko MARKOTIĆ,
Želimir JUKA,
Mehmed DEKOVIĆ,
Giovanni GRASSO,
Miodrag PAJIĆ,
Manfred NOWAK,
Michèle PICARD,
Vitomir POPOVIĆ,
Viktor MASENKO-MAVI,
Andrew GROTRIAN, Arhivar,
Olga KAPIĆ, Zamjenik arhivara;

Razmotrivši meritum prijave u ime Josipa MATANOVIĆ, Božane MATANOVIĆ i Tomislava MATANOVIĆ protiv Republike Srpske, registrirane pod Predmet br. CH/96/1 i proglašene prihvatljivom od strane Doma 13.09.1996. po članku VIII stav 2 Sporazuma o ljudskim pravima ("Sporazum") sadržan u Aneksu 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini;

Usvaja sljedeću Odluku o meritumu predmeta prema članku XI Sporazuma i Pravilima 57 i 58 Pravila procedure Doma.

I UVOD

1. Tri podnosioca prijave su Josip i Božana Matanović, stanovnici Prijedora u Republici Srpskoj i njihov sin Tomislav Matanović, Rimokatolički svećenik u tom gradu. Predmet se tiče njihovog navodnog hapšenja i kontinuiranog pritvaranja od strane vlasti Republike Srpske, koja je tužena Strana. Predmet je prosljeđen Domu od strane Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine ("Ombudsman") 06.06.1996. prema članku V stav 7 Aneksa 6 Sporazuma. U svom izvješću o predmetu gđa. Ombudsman je zaključila da su podnosioci prijave, poslije perioda provedenog u kućnom pritvoru, odvedeni u policijsku postaju u Prijedoru u septembru 1996., i od tada im se gubi svaki trag. Ona je također pronašla da su ih u decembru 1995. i martu 1996. vlasti Republike Srpske ponudile u razmjenu za zarobljenike koje je imala Federacija Bosne i Hercegovine, ali da nisu razmjenjeni, ni pušteni na slobodu. Zaključila je da je došlo do kršenja članka 5. stavova (1) do (4) Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija"), a time i kršenje članka I Sporazuma.

2. U svom pismu kojim prosljeđuje predmet Domu gđa. Ombudsman izjavljuje da je svrha njenog podnošenja predmeta pred Dom, postizanje odluke Doma po pitanju, da li su osobe o kojima je riječ bile žrtve kršenja prava garantiranih člankom I Sporazuma.

II POSTUPAK PRED DOMOM

3. Predmet je Domu prosljedila 06.06.1996. gđa. Ombudsman. Dom je razmatrao predmet 20.06.1996. i odlučio da zatraži izvjesne činjenične informacije od tužene Strane. Odredio je vremenski rok za podnošenje tih informacija koji je istekao 05.07.1996. Dom je također zahtjevao od Ombudsmana da podnese detaljne dokaze na osnovu kojih je došla do nalaza u svom Izvješću. Gđa. Ombudsman je predala kopije izvjesnog broja dokumenata, kao odgovor na zahtjev Doma. Dom je ponovno razmatrao predmet 11.07.1996. Odlučio je da prosljedi neke od dokumenata koje je podnijela gđa. Ombudsman, tuženoj Strani radi njihove informacije, te ponovno zatražio od tužene Strane da podnese informacije, već prethodno tražene.

4. Dom je ponovno razmatrao predmet 15.08.1996. i odlučio da od tužene Strane zatraži podnošenje pismenih zapažanja o prihvatljivosti i meritumu predmeta do 05.09.1996. Od tužene Strane je također zatraženo da poduzme takve privremene mjere koje su neophodne da bi sačuvala živote i zdravlje tri navodne žrtve, te također da informira Dom o tome gdje se oni nalaze. Sem toga je odlučeno da se obavjesti Ombudsman i tužena Strana, da im na raspolaganju stoji mogućnost postizanja prijateljskog rješenja pitanja, prema članku IX Sporazuma.

5. Nikakav odgovor nije stigao od tužene Strane, ni na jednu od poruka Doma. Dom je 13.09.1996. proglasio prijavu prihvatljivom u koliko se tiče tvrdnje da su podnosioci prijave bili u pritvoru poslije 14.12.1995. (datum kad je Sporazum stupio na snagu), čime je prekršen članak 5 Konvencije. Ponovno je odlučeno da se od tužene Strane zatraži da podnese pismeni podnesak o meritumu predmeta, te je za to određen novi vremenski rok, koji je istekao 10.10.1996. Zapažajući da nikakav odgovor nije stigao od tužene strane do 17.10.1996., Dom je odlučio da održi usmeno saslušanje o meritumu predmeta 10.12.1996. Zahtjevao je od strana da ga obavjeste prije 01.11.1996. o prijedlozima koje možda imaju u vezi sa usmenim saslušanjem, te da podnesu pismena zapažanja i dokumentirane dokaze, koje žele podnijeti Domu, najkasnije do 19.11.1996. Na sastanku članova Doma, Predsjednika i još dva člana, sa Predsjednikom Republike Srpske, tri dokumenta koja se odnose na predmet su predata članovima Doma. Pismom od 24.10.1996. Ministar unutarnjih poslova Republike Srpske je podnio informacije koje se tiču predmeta.

6. Pismom od 01.11.1996., gđa. Ombudsman je podnijela prijedloge za održavanje usmenog saslušanja i druge dokaze. Pismom datiranim 08.11.1996. tužena Strana je tražila odgodu saslušanja zbog skorih izbora, procesa konstituiranja nove Vlade i potrebe naimenovanja Zastupnika vlade u postupcima pred Domom.

7. Dom je dalje razmatrao predmet 06.07. i 08.11.1996. Većinom je odlučeno udovoljiti traženju tužene Strane za odgodu saslušanja, te je utvrđen 06.02.1997., kao novi datum saslušanja. Također je donesen izvjestan broj odluka koje se tiču istrage u vezi sa predmetom. Odlučeno je da se pozove Ombudsman da ispita zapisnike bitnih policijskih postaja i vlasti za razmjenu zarobljenika. Zatraženo je od gđe. Ombudsman da preda neke dokumente koje je do tada bila zadržala u svom posjedu. Također je zatraženo, kako od tužene Strane, tako i od Federacije Bosne i Hercegovine i izvjesnog broja organizacija, da pribave informacije i dokumente. Sem toga je odlučeno da se na saslušanju ispita pet osoba u svojstvu svjedoka.

8. Predsjednik Doma se 26.11.1996. složio sa zahtjevom gđe. Ombudsman za produžetak vremenskog roka za podnošenje njenih zapažanja o meritumu predmeta do 09.12.1996. Gđa. Ombudsman je 02.12.1996. podnijela neke od dokumenata u skladu s nalogom Doma. Pismom od 05.12.1996. tužena Strana je podnijela primjerak Izvješća Komisije naimenovane za ispitivanje predmeta. 09.12.1997. gđa. Ombudsman je podnijela zapažanja o predmetu i primjerke nekoliko dokumenata. Kao odgovor na njegov zahtjev, Dom je također primio dokumente od Banjalučke Biskupije, te iz Ureda Visokog Predstavnik. Gđa. Ombudsman je 30.01.1997. podnijela primjerke Izvješća o istrazi koju su sproveli članovi njenog ureda, kao odgovor na zahtjev Doma, i još neke dokumente.

9. Saslušanje pred Domom je održano 06.02.1997. u Palati pravde u Sarajevu. Ombudsman, Dr. Gret Haller, je bila osobno prisutna, u pratnji g. Milana Blaška, Zamjenika Ombudsmana i gđice. Jessice Simor, međunarodnog advokata iz njenog ureda. Tuženu Stranu je zastupao njen Zastupnik, g. Stevan Savić. Na početku saslušanja tužena Strana je zatražila odgodu zbog odsutnosti dva člana Doma koje je naimenovala Republika Srpska. Dom je odlučio da sasluša dva prisutna svjedoka i da prihvati zahtjev za odgodu što se tiče ostatka saslušanja. Dom je saslušao uvodni govor strana i svjedočenje biskupa Franje Komarice, Banjalučkog biskupa, i g. Berislava Pušića, Šefa Ureda za razmjenu zarobljenika i nestale osobe Federacije Bosne i Hercegovine - hrvatske Strane.

10. Poslije saslušanja Dom je odlučio, da sasluša još izvjestan broj osoba i također da zatraži još neke dodatne informacije. Nastavak saslušanja je održan 18. i 19.03.1997. u sali Privredne komore u Sarajevu. Dom je saslušao svjedočenje g. Amora Mašovića, Predsjednika Državne komisije za nestale osobe Federacije Bosne i Hercegovine, i g. Dragana Bulajića, bivšeg šefa Državne komisije za razmjenu ratnih zarobljenika i nestale osobe Republike Srpske. Saslušano je i dodatno svjedočenje biskupa Komarice i g. Berislava Pušića. Po saslušanju ovih svjedoka, Zastupnik tužene Strane je zatražio da se saslušanje još jednom održi, da bi se mogla saslušati još tri svjedoka. Također je zatražio od Doma da sasluša dva policajca iz Prijedora, kao dodatne svjedoke. Dom je odlučio da odloži odluku o dodatnom saslušanju, zadržavajući pravo da pozove dodatne svjedoke, te da pozove strane da daju izjavu, na osnovu svjedočenja koje su do tada saslušali. Zastupnik tužene Strane je izvjestio Dom da nije spreman dati završnu riječ, ali bi to želio učiniti kad sasluša sve svjedoke. Dom je saslušao završnu riječ gđe. Ombudsman. Predstavnicima strana su članovi Doma postavili i izvjestan broj pitanja.

11. Dom je 20.03.1997. razmatrao predmet i odlučio da ne saslušava više svjedoka. Također je odlučio da stranama da priliku za podnošenje završnih zapažanja o predmetu u pismenoj formi do 03.04.1997. Pismom od 02.04.1997. gđa. Ombudsman je obavijestila Dom da neće podnositi nikakva dodatna zapažanja. Pismima od 25.03., te 01. i 03.04.1997. Zastupnik tužene Strane je zatražio da mu se dostavi zapisnik sa nastavka saslušanja radi pripreme podneska. Dom je taj zahtjev razmotrio 07.04.1997. i odlučio da obavjesti tuženu Stranu da njegova Pravila procedure ne zahtjevaju da zapisnik sa saslušanja treba biti dostupan stranama prije podnošenja završne riječi, koja se inače podnosi usmeno na saslušanju. Odlučeno je ipak, kao izuzetna mjera, da se produži vremenski rok za podnošenje konačnih zapažanja tužene Strane, za dva tjedna od datuma primitka pisma kojim se tužena Strana obavještava o odluci Doma. Tužena Strana je 23.04.1997. podnijela svoja završna zapažanja o meritumu predmeta.

12. Dom je raspravljao o meritumu predmeta 07.05.1997. Odlučeno je da ne pristane na prijedlog, iznesen u zapažanjima tužene Strane, za saslušanje dodatnih svjedočenja. Nastavio je razmatranje merituma 07., 08. i 09.07.1997. Ova odluka o meritumu je usvojena 11.07.1997.

III UTVRĐIVANJE ČINJENICA

13. Činjenice u predmetu su sporne. Ovdje slijedi kratak pregled činjenica, kako su ih predstavile strane, te iz svjedočenja pred Domom. Nalaz Doma o činjenicama u predmetu je naveden u dijelu V ove odluke.

Činjenice kako su ih predstavile Strane

14. Gđa. Ombudsman, koja je podnijela predmet Domu u ime podnositelaca prijave, u svom izvješću je zaključila: da je podnositelj prijave Tomislav Matanović uhapšen u svom domu u Prijedoru u noći 24.08.1995. od strane lokalnih policajaca Bosanskih Srba; da je odveden i zatvoren u policijskoj postaji Prijedor; da je odveden u roditeljsku kuću u Prijedoru gdje je ostao pod paskom policajaca Policijske postaje Urije u Prijedoru; da mu se od tada gubi svaki trag; da su ga vlasti Republike Srpske ponudile za razmjenu 21.12.1995. i 23.03.1996. za ratne zarobljenike koje je držala Federacija Bosne i Hercegovine, ali niti su zamjenjeni, ni pušteni na slobodu.

15. Tužena Strana, u postupku o meritumu, pred Domom, je osporila ove činjenice i ostala čvrsto kod izjave da podnosioci prijave nisu bili hapšeni, niti pritvarani, bilo kada, te da su napustili Republiku Srpsku autobusom 10.10.1995. na teritoriji Teslića, a u skladu sa sporazumom između Međunarodnog komiteta Crvenog križa ("ICRC") i vlasti Republike Srpske. Prema pismu Domu, od Ministarstva unutarnjih poslova Republike Srpske, njihov odlazak je organizirao prijedorski Crveni križ.

Dokazi koje je Dom pribavio

16. Dom je pribavio usmene i dokumentirane dokaze u vezi sa činjenicama u predmetu. Slijedi kratak pregled prikupljenih usmenih svjedočenja i sažet opis dokumentiranih dokaza.

17. **Biskup Franjo Komarica**, Banjalučki Rimo-katolički biskup, je u crkvenoj hijerarhiji bio nadređeni Ocu Tomislavu Matanoviću. On je izjavio da je Otac Matanović uhapšen oko 22.30 sati u noći 24-25.08.1995. u svom župnom domu i odveden, skupa sa svojim ocem, Josipom Matanovićem, u policijsku postaju Urije. Od tamo je odveden, nekoliko sati poslije, u obiteljsku kuću Matanovića u Prijedoru. Tu su sva tri podnosioca prijave zadržana pod policijskom paskom do 19.09.1995., kada su odvezeni automobilom u nepoznatom pravcu. U toku kućnog pritvora podnosiocima prijave su danonoćno čuvali policajci u smjenama. Biskup Komarica nije imao direktnog osobnog saznanja o tim stvarima, ali je dobijao izvješća od ICRC-a, te od tri svećenika koje je on poslao da posjete obitelj.

18. Poslije ovih događaja biskup Komarica je napravio bezbrojne pismene i usmene predstavke vlastima Republike Srpske i drugim osobama, pokušavajući postići oslobađanje podnosioca prijave. On je izjavio da mu je u razgovoru sa Zamjenikom ministra vjera, g. Jovom Turanjaninom, te Predsjednikom Općine Prijedor, g. Srđom Srdićem, rečeno da je Otac Matanović nedužan i da je na sigurnom. Jednom prilikom Premijer Republike Srpske, g. Kasagić, mu je rekao da ne može narediti Šefu Centra javne bezbjednosti, g. Simi Drljači, da oslobodi Oca Matanovića. Kasnije mu je telefonski javio da je naredio g. Drljači da pusti fratra Matanovića "živa ili mrtva". Također su mu pristupali i braća Lakić. Oni su mu rekli da je majora Lakića zarobio HVO (Hrvatsko Vijeće odbrane) ili hrvatska/bosanska jedinica i govorio mu o mogućnosti njegove razmjene za Oca Matanovića. Biskup je rekao da je za oslobađanje majora Lakića ukoliko je nevin, ali se ne slaže sa povezivanjem tog slučaja sa slučajem Oca Matanovića. U mnogo navrata je pokušao zakazati sastanak sa g. Drljačom, ali mu je svaki put rečeno da je zauzet. G. Srđo Srdić, šef prijedorskog Crvenog križa, ga je informirao da Crveni križ nije organizirao nikakav autobuski transport iz Prijedora u pravcu Teslića 10.10.1995.

19. **G. Berislav Pušić** je bio predsjedavajući Komisije za razmjenu zarobljenika i nestale osobe hrvatske strane Federacije. On je izjavio da je na sastanku Komisija za razmjenu zarobljenika Republike Srpske i hrvatske strane Federacije, održanom 22.08.1995. na liniji razgraničenja blizu Žepča, obavješten da je Otac Matanović u kućnom pritvoru i optužen za izvjesne prekršaje. To je prvi put kada je čuo za Oca Matanovića. Kasnije ga je biskup Komarica obavijestio da je Otac Matanović, skupa sa roditeljima, uhapšen 24.08.1995. Mnogo puta je pokušao u bilateralnim pregovorima postići njihovo oslobađanje, ali bez uspjeha.

20. U UNPROFOR-ovoj bazi na sarajevskom aerodromu 16.12.1995. je potpisan sporazum, između hrvatske i srpske strane, o razmjeni izvjesnog broja zatvorenika, uključujući i Oca Matanovića. Izvršena je razmjena svih zatvorenika, izuzev Oca Matanovića. Srpska strana je dala jamstvo da posjeduje sve neophodne dokumente sa kojima Otac Matanović i njegovi roditelji mogu napustiti Republiku Srpsku. Spisak od dvanaest zarobljenika na kom se pojavljuje i ime Oca Matanovića, ponudila je srpska strana, i to Sekretar njihove Komisije, g. Darko Krtinić. Otkucan je u UNPROFOR-ovoj bazi i potpisao ga je g. Dragan Bulajić. Razmjena je trebala biti izvršena 21.12.1995., ali su je predstavnici I i II Krajinskog korpusa otkazali. Sastanci Komisija za razmjenu su se nastavili. Na sastanku održanom 30.01.1996. srpska strana je dala jamstvo da će problem Oca Matanovića biti riješen tekućeg tjedna. Trebalo je da srpska strana zakaže sastanak u Bosanskoj Gradišci da bi se riješio kako ovaj tako i drugi slučajevi. Na sastanku u Banja Luci 25.06.1996., g. Pušiću je tokom pauze sastanka prišao nepoznati čovjek koji je rekao da je spreman riješiti slučaj Oca Matanovića u razmjenju za njegovog brata. G. Pušić je obavjestio g. Bulajića o ovom slučaju i zatražio od njega da riješi predmet.

21. G. Pušić je također bio član Združene Vojne komisije. Na njihovim mjesečnim sastancima imao je priliku susresti generala Tolimira iz Republike Srpske. On mu je obećao da će učiniti sve što je u njegovoj moći da postigne oslobađanje Oca Matanovića i također je rekao da legalne vlasti u Prijedoru ne stoje iza tog hapšenja, nego otrgnute grupe.

22. Na saslušanju 06.02.1997. g. Pušić je rekao da je primio informaciju kako je Josip Matanović umro prirodnom smrću, ali da su Otac Matanović i njegova majka još uvijek živi. On je 18.03.1997. rekao da je dobio informaciju da je majka Oca Matanovića također umrla. Prema njegovim informacijama Otac Matanović nije pod kontrolom vlasti Republike Srpske, nego ga kontroliraju braća Lakić. Vlasti Republike Srpske ga ne mogu izručiti. Nije bio u mogućnosti dati izvor svojih informacija, a njihova tačnost, rekao je, može biti provjerena tek kad Otac Matanović bude oslobođen.

23. **G. Amor Mašović** je bio predsjednik Državne komisije za nestale osobe, tjela koje je odgovorno u ime bošnjačke strane, za pregovore o razmjeni zarobljenika. Prvi put je čuo za slučaj Matanović u septembru ili oktobru 1995. Bio je prisutan na sastanku na sarajevskom aerodromu 16.12.1995. Direktno je upitao g. Bulajića zna li nešto tom slučaju i on mu je potvrdio da je Otac Matanović uhapšen i da je u zatvoru, te da on sa hrvatskim predstavnikom u Mostaru pregovara o slučaju. Podnosioci prijave nisu oslobođeni poslije tog sastanka, pa je g. Mašović nastavio sa pritiskom da dođe do informacija u vezi s tim predmetom. Nije bilo ni nagovještaja da je obitelj Matanović napustila Republiku Srpsku autobusom u oktobru 1995. Naprotiv, g. Bulajić je poslije marta 1996., rekao da je Otac Matanović još uvijek u pritvoru i spomenuo probleme da do njega dođe.

24. G. Mašović je rekao da postoje zatvorenici u privatnim kućama ili drugim objektima u Republici Srpskoj, ali se upitao da li bi bilo ispravno opisati ih kao privatne zatvore. Nitko u Republici Srpskoj ne može zatvoriti ljude bez odobrenja vlade.

25. **G. Dragan Bulajić** je bio predsjednik Državne komisije Republike Srpske za razmjenu ratnih zarobljenika i nestale osobe. On je potvrdio da je potpisao listu od dvanaest osoba, uključujući tu i Oca Matanovića, koji su trebali biti razmjenjeni 21.12.1995. Ime Oca Matanovića se na spisku pojavilo na zahtjev hrvatske strane. Takve spiskove su pravile lokalne komisije. Sve veće vojne jedinice su imale svoju komisiju. One nisu bile pod direktnom upravom Državne komisije, ali je Državna komisija koordinirala njihovim radom. Hrvati bi podnijeli spisak lokalnoj komisiji koja je odlučivala da li da ga prihvati ili ne. Državna komisija se obično nije usprotivila sporazumu koji je lokalno postignut.

26. Prema g. Bulajiću, Otac Matanović nikada nije bio u zvaničnom zatvoru u Republici Srpskoj. Intervencija međunarodne zajednice nije bila od pomoći. Umješnost braće Lakić se pojavila, kao paralelna institucija van državnih vlasti. On osobno je mišljenja da se problem može riješiti ako bude više vremena i ako atmosfera bude tiša. Na sve tri strane, u toku rata, je bilo privatnih zatvora. Republika Srpska se protiv njih borila.

27. **Dokumentirani dokazi** pred Domom uključuju prepisku između raznih osoba i organizacija, uključujući posebice prepisku sa vlastima tužene Srane, izvješća o sastancima, te razgovore vođene

uz nadgledanje Ureda Visokog Predstavnika, memorandum o istrazi koju je sproveo IPTF i Izvješće o istrazi koju je sproveo Ured Ombudsmana za ljudska prava, a na zahtjev Doma. Tužena Strana je također podnijela primjerak Izvješća, od 05.12.1996., Komisije osnovane od strane Vlade Republike Srpske u svrhu ispitivanja predmeta. Ovaj dokaz se dalje razmatra u Dijelu V ove Odluke.

IV ZAVRŠNA RIJEČ STRANA

28. U svom podnesku Domu gđa. Ombudsman je sugerirala da je tužena strana propustila osigurati pravo podnosioca prijave na slobodu i osobnu sigurnost kako je garantirano člankom 5 Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija") i čak štaviše, u svom usmenom podnesku, da se može postaviti pitanje prema člancima 2 i 3 Konvencije, koji podjednako štite pravo na život i zabranjuju mučenje, nehuman i degradirajući tretman ili kaznu.

29. Tužena Strana je izjavila da nije dokazano kršenje ni Konvencije, niti Sporazuma.

V NALAZ DOMA O ČINJENICAMA

A. Prethodna pitanja

30. U svojim zapažanjima o meritumu predmeta gđa. Ombudsman je istakla da se tužena Strana po prvi put usprotivila činjenicama u predmetu, i iznijela navod da su podnosioci prijave dobrovoljno napustili Republiku Srpsku, pošto je predmet proglašen prihvatljivim i po isteku vremenskog roka za podnošenje pismenih zapažanja o meritumu predmeta. Ona je izjavila da tuženoj Strani treba zapriječiti uvođenje ovih navoda u ovoj fazi postupka.

31. Dom zapaža da tužena Strana nije uzela učešća u postupku pred Ombudsmanom i Domom sve dok predmet nije proglašen prihvatljivim. On dalje zapaža da su prema članku X stav 5 i članku XIII stav 4 Sporazuma, Strane obavezne da surađuju s Domom i Ombudsmanom. Po mišljenju Doma ta kooperativnost zahtjeva da Strane u potpunosti odgovore na zahtjeve za informacijama ili zapažanjima i da se moraju uklapati u postavljene vremenske rokove. U skladu sa opće-priznatim principima proceduralnog prava, Dom može odbiti da uzme u obzir informacije ili argumente koji nisu podneseni u odgovarajućoj fazi postupka ili su podneseni nakon isteka vremenskog roka. U ovom predmetu, ipak, Dom će uzeti u obzir sve informacije i argumente koji su podneseni.

32. Dom se također prisjeća da, kako je to naznačeno u odluci o prihvatljivosti ovog predmeta, nije nadležan da razmatra navode o kršenju ljudskih prava koji su se desili prije stupanja Sporazuma na snagu 14.12.1995. Dokazi o događajima koji su se desili prije tog datuma mogu, ipak, biti relevantni za dokazivanje situacije u kojoj se podnosilac prijave našao poslije tog bitnog datuma. Npr. dokaz da je podnosilac prijave uhapšen ili u pritvoru, prije stupanja Sporazuma na snagu, ili dokaz da je oslobođen, može biti bitan kod pitanja da li je sve do sada u pritvoru, (vidjeti također *Predmet br. CH/96/15, Grgić protiv Republike Srpske, Odluka od 05.02.1997.*). U ovom predmetu Dom je, stoga, ispitao dokaze koji se odnose i na period prije, kao i poslije relevantnog datuma.

B. Ispitivanje svjedočenja i nalaz u činjenicama

33. Prvo pitanje koje treba razmotriti je, da li su podnosioci prijave uhapšeni i nestali, kako je navedeno. Osnovni dokaz o tom pitanju je izvješće koje je dobio biskup Komarica, o toj stvari, od tri svećenika koji su posjetili podnosiocima prijave i opisali njihov kućni pritvor. Pismo ICRC datirano 17.01.1996., od Alexa Braunwaldera, Šefa ICRC delegacije u Zagrebu, gđi Doris Pack, članici Europskog Parlamenta, navodi da su predstavnici Crvenog Križa posjećivali Oca Matanovića u nekoliko navrata u vrijeme dok su podnosioci prijave bili u kućnom pritvoru u Prijedoru i da su oni obaviješteni o njegovom nestanku 19.09.1995., te da je njihova sudbina do danas nepoznata. G. Pušić je dao izjavu iz koje saznajemo da su ga predstavnici Republike Srpske obavijestili

22.08.1995. da je Otac Matanović u kućnom pritvoru. Ovo se dogodilo dva dana prije nego je rečeno da je hapšenje izvršeno. Među dokumentiranim dokazima, Dom je obratio posebnu pažnju na Izvješće Internacionalnih policijskih snaga Ujedinjenih Naroda ("IPTF") o istrazi koja je sprovedena o predmetu u ljeto 1996. Ono otkriva obilje dokaza o hapšenju i nestanku podnosioca prijave, kako je to i Biskup opisao. Dom dalje zapaža da, iako tužena Strana poriče da su podnosioci prijave ikada hapšeni, jedva da su sporna svjedočenja o prvobitnom hapšenju. Komisija koju je naimenovala tužena Strana u svrhu ispitivanja predmeta, nije izgleda detaljno ispitala, ukoliko je uopće ispitala, navode o prvobitnom hapšenju. Zastupnik tužene Strane je izjavio na saslušanju da je njihova istraga bila koncentrirana na pitanje da li su podnosioci prijave napustili Republiku Srpsku autobusom u oktobru 1995. Izgleda da nikakav pokušaj nije učinjen od strane Komisije da intervjuira bilo kojeg svjedoka sem policajaca, iako su susjedi, svećenici i službenici Crvenog Križa bili u mogućnosti da im osiguraju informacije o kućnom pritvoru i nestanku podnosioca prijave.

34. Na osnovu svjedočenja pred Domom, Dom nalazi utvrđenim da je Otac Matanović uhapšen u svom domu u Prijedoru, kasno uvečer 24.08.1995. od strane policije Republike Srpske. Odveden je u Policijsku postaju Urije u Prijedoru i zadržan, neko vrijeme, do kasno u noć. Odveden je u roditeljsku kuću u Prijedoru. On i njegovi roditelji zadržani su tamo u kućnom pritvoru od strane policije, do otprilike 19.09.1995., kada su odvezeni u nepoznatom pravcu. Sve do danas njihovo boravište ostaje nepoznato.

35. Dom se prisjeća da Europska Komisija za ljudska prava drži da nestanak osobe iz oficijelnog pritvora stvara pretpostavku o odgovornosti od strane Vlade o kojoj je riječ, za sudbinu te osobe, (Koceri Kurt protiv Turske, Izvješće Komisije od 05.12.1996.). Ona dalje navodi da u svrhu otklanjanja te pretpostavke, relevantna vlada "mora osigurati vjerodostojna i osnovana objašnjenja o tome šta se dogodilo i pokazati da su poduzeli djelotvorne korake da ispitaju događaje i utvrde sudbinu osoba o kojim je riječ" (ibid.) Komisija također drži da "svaki neobjašnjiv nestanak pritvorene osobe" mora biti smatran osobito ozbiljnim kršenjem članka 5 Europske Konvencije i da taj članak "može...biti shvaćen kao garancija protiv takvih nestanaka", (Prijava br. 8007/77, Cipar protiv Turske, 72 DR na str. 38). Dom se također slaže s pogledima na svjedočenja koja je iznio Inter-Američki sud za ljudska prava u predmetu Velasquez Rodriguez protiv Hondurasa (Presuda od 29.07.1988.), gdje je sud izjavio sljedeće:

"130. Praksa međunarodnih i domaćih sudova pokazuje da direktan dokaz, bilo iznesen u svjedočenju, bilo dokumentaran, nije jedini tip dokaza koji se može razmatrati, sve dok oni vode do zaključaka koji su u skladu s činjenicama.

131. Činjenični dokaz ili dokaz na temelju indicija je posebno važan u navodima o nestancima, jer taj tip represije je obilježen pokušajem sakrivanja svih informacija o otmici ili boravištu i sudbini žrtve."

U sadašnjem predmetu podnosioci prijave su pritvoreni i nestali prije no što je na snagu stupio Dayton-ski Sporazum. Po mišljenju Doma, takvi događaji koji su se desili prije stupanja Sporazuma na snagu, ne mogu sami po sebi stvoriti pretpostavku da je prekršen Sporazum. Ipak, oni mogu biti uzeti u obzir kao dokaz koji, skupa sa drugim dokazima, može pokazati da je pritvor podnosioca prijave nastavljen i nakon stupanja Sporazuma na snagu.

36. Ne postoji direktno svjedočenje pred Domom o sudbini podnosioca prijave poslije njihovog nestanka u septembru 1995. Tužena Strana nije osigurala nikakvo objašnjenje o nestanku podnosioca prijave iz kućnog pritvora. Ona je, ipak, iznijela da su tri podnosioca prijave dobrovoljno napustila Republiku Srpsku 10.10.1995. Protiv tog podneska postoje osnovane indicije u svjedočenjima koja sugeriraju da su podnosioci prijave ostavljeni u pritvoru poslije nestanka. Te indicije se mogu naći posebno u svjedočenju koje se odnosi na predloženu razmjenu zarobljenika, kao i u odgovorima vlasti tužene Strane na predstavke koje je o predmetu dao biskup Komarica i drugi.

37. O sugestiji da su podnosioci prijave napustili Republiku Srpsku 10.10.1995., Dom je uzeo u obzir dva dokumenta u spisu, primjerak policijskog izvješća od 10.10.1995., te pismo datirano 23.04.1996. od g. Sime Drljače, šefa policije u Prijedoru, poslano IPTF-u.

38. Policijsko izvješće ukazuje da je izvješće koje su načinila dva policajca Šefu prijedorske policijske postaje o svojim zapažanjima tokom osmosatne smjene na dužnosti 10.10.1995. Ono prepričava kako su policajci, o kojim je riječ, bili prisutni na parkiralištu u Prijedoru od 18.30 - 20.00 sati, jer je mnogo ljudi pokušavalo da se ukrca na autobuse koji su navodno išli u pravcu Teslića, te da su policajci primijetili Oca Matanovića u jednom od autobusa "sa dvije starije osobe, muškarcem i ženom". Dom zapaža da se ovo Izvješće, koje izgleda kao prepis, prije nego foto-kopija originala, pojavilo se tek u januaru 1997., u toku pregleda policijskih zapisnika od strane Ureda Ombudsmana, te da je tek pri samom kraju saslušanja tužena Strana po prvi put predložila da se dotični policajci saslušaju u svojstvu svjedoka. Dom smatra da je taj prijedlog učinjen isuviše kasno. Dom nalazi da je začuđujuće da je navodno viđenje Oca Matanovića i dvoje starijih ljudi trebalo biti izdvojeno i spomenuto u pisanom izvješću, osobito zato što se iz Izvješća Ureda Ombudsmana o pregledu policijskih zapisnika saznaje da gotovo nikakvi pismeni zapisnici u to vrijeme nisu vođeni u prijedorskoj policijskoj postaji.

39. Pismo g. Drljače IPTF-u odnosi se na to da su tri podnosioca prijave napustila Republiku Srpsku autobusom u 23.40 sati 10.10.1995., te da je njihov odlazak organizovao prijedorski Crveni križ prema Sporazumu između Međunarodnog crvenog križa i Republike Srpske, u vezi pomjeranja civilnog stanovništva sa te teritorije. Dom zapaža da su g. Drljaču o toj stvari ispitali članovi delegacije Komiteta za međunarodne odnose Kongresa Sjedinjenih Država u septembru 1996., ali, prema njihovom Izvješću, on nije ponovio sugestiju da je obitelj Matanović napustila teritoriju kako je opisano. Dalje zapaža, da je sugestija o ulozi Crvenog križa u navodnom odlasku obitelji u kontradikciji sa informacijom koju je dao g. Srđo Srdić, šef prijedorskog Crvenog križa, biskupu Komarici, prema Izvješću Komisije oformljene od strane Republike Srpske da ispita stvar. Ni g. Srđo Srdić, niti navodni vozač autobusa, nisu bili dostupni za svjedočenje pred Domom.

40. U odnosu na navodni odlazak podnosilaca prijave, Dom također zapaža da nema dokaza koji bi sugerirao da su podnosioci prijave bili na slobodi u bilo koje vrijeme između njihovog nestanka iz kućnog pritvora i njihovog navodnog odlaska, niti da su se igdje pojavili pošto su napustili Republiku Srpsku. Da su bili na slobodi u bilo koje vrijeme nakon nestanka, bilo prije ili poslije 10.10.1995., teško je zamisliti da ne bi pokušali nikoga kontaktirati, uključujući tu Rimo-katoličku zajednicu u Prijedoru ili drugdje. Čak štaviše, Dom zapaža da na sastancima između visokih vlasti Republike Srpske i Ureda Visokog Predstavnik, vlasti nisu ostale pri tvrdnji o odlasku obitelji Matanović.

41. Dom je kao sljedeće razmotrio svjedočenje o zastupanju i razgovorima o predmetu nakon nestanka podnosilaca prijave iz kućnog pritvora i, posebno, o razgovorima o mogućoj razmjeni podnosilaca prijave za druge zarobljenike.

42. Nije dovedeno u pitanje, a po mišljenju Doma utvrđeno je, bez ikakve sumnje, da se ime Oca Matanovića pojavilo na spisku zarobljenika koje su vlasti Republike Srpske ponudile u razmjenju za druge zarobljenike. Spisak o kojem je riječ, datiran je 16.12.1995., a potpisao ga je g. Dragan Bulajić, Predsjednik Državne Komisije za razmjenju ratnih zarobljenika Republike Srpske. On prepričava kako 21.12.1995. u 11.00 sati "mi...smo spremni da oslobodimo sljedeće zarobljenike hrvatske nacionalnosti, a po zahtjevu predstavnika Hrvatske Republike Herceg-Bosna". Tu slijedi lista od dvanaest imena, uključujući i Oca Matanovića.

43. I g. Pušić i g. Bulajić su svjedočili o tome kako je lista od 16.12.1995. načinjena. Prema izjavi g. Pušića spisak je ponudila srpska strana i otkucan je u UNPROFOR-ovoj bazi u Sarajevu. G. Pušić je također rekao da je dao primjedbu g. Bulajiću kako roditelji Oca Matanovića nisu na spisku i da je g. Bulajić odgovorio da se to podrazumjeva da će i oni takođe biti oslobođeni. G. Bulajić je u svom svjedočenju izjavio da se ime Oca Matanovića pojavilo na spisku na zahtjev hrvatske strane. Naznačio je da je postupak bio da hrvatska strana podnosi spisak osoba koje želi da budu oslobođene i da su liste davane lokalnim komisijama, koje bi rekle da li da se oslobode ili ne.

44. Dom ne smatra bitnim da utvrdi kako je tačno napravljen spisak od 16.12.1995. Dom zapaža da spisak predstavlja službenu potvrdu kompetentnih vlasti Republike Srpske da je Otac Matanović bio pritvoren. Po svjedočenju g. Bulajića, vlasti Republike Srpske, u obliku lokalnih komisija za razmjenju, su bile umješane u slaganje ili neslaganje sa oslobađanjem zarobljenika koje je imenovala hrvatska strana. Dom prihvata, prema svjedočenju pred njim, da se greške mogu dogoditi, i da se ponekad i događaju, pri pripremanju takvih spiskova, pa su uključena imena osoba koje, iz ovog ili

onog razloga, nisu u pritvoru. Ipak, u nedostatku određenog dokaza da je do takve pogreške došlo u ovom slučaju, Dom na spisak o kojem je riječ gleda kao na čvrst dokaz da je u to vrijeme Otac Matanović bio zatvorenik, kog su vlasti Republike Srpske mogle osloboditi. Uzimajući u obzir svjedočenje g. Pušića, prethodno spomenuto, što se tiče položaja roditelja, Dom smatra da prisustvo imena Oca Matanovića na spisku sugerira da su vjerojatno i njegovi roditelji bili u istoj poziciji.

45. Gledajući uopćenije na svjedočenje tri svjedoka, uključena u tijela za razmjene zarobljenika, Dom zapaža da je o predmetu često razgovarano, ali da rješenje nije postignuto. Ova tri svjedoka uživala su bliske i profesionalne radne odnose koji su se odlikovali uzajamnim povjerenjem. Sva trojica su prišla predmetu, barem u početku, na osnovu uvjerenja da su podnosioci prijave živi i da je predmet rješiv. Ne izgleda kao da je i jedan od njih smatrao vjerodostojnom sugestiju da su podnosioci prijave napustili Republiku Srpsku. G. Mašović je, na primjer, izjavio da mu je g. Bulajić potvrdio da je Otac Matanović u pritvoru, te da nikada nije pomenuo priču o napuštanju Republike Srpske autobusom.

46. Biskup Komarica je podnio bezbrojne predstavke vlastima Republike Srpske o predmetu. Odgovor tih vlasti je često sugerirao da oni znaju da su podnosioci prijave, ili su bili, pritvoreni. Tako, prema Bikupu, g. Jovo Turanjanin, Zamjenik ministra vjera, i g. Srđo Srdić, Predsjednik Općine Prijedor, su mu obojica poslije nestanka obitelji rekli da je Otac Matanović nedužan, da je na sigurnom, (pošto je već razmjenjen). G. Gojko Kličković mu je rekao, poslije dana kad su podnosioci prijave navodno napustili Republiku Srpsku, da je Otac Matanović u Ljubiji i da mu je on tamo prenio pozdrave. Premijer Republike Srpske, g. Kasagić je reko Biskupu da ne može narediti šefu Centra javne bezbjednosti Prijedor, g. Simi Drljači, da pusti Oca Matanovića i njegove roditelje. Kasnije mu je g. Kasagić telefonom saopćio da je naredio g. Drljači da oslobodi Oca Matanovića živa ili mrtva. U martu 1996. g. Pećanac i g. Krnjajić, šefovi Centra javne bezbjednosti Banja Luka, su Biskupu rekli da će razgovarati sa g. Drljačom o oslobađanju Oca Matanovića.

47. G. Pušić je slično govorio o uvjeravanjima od strane raznih zvaničnih izvora u Republici Srpskoj u smislu koji Domu izgleda kao da sugerira da podnosioci prijave jesu ili su bili pritvoreni. On je izjavio da je u vrijeme propale ponude za razmjenu, srpska strana dala uvjeravanja da ima sve neophodne dokumente sa kojim podnosioci prijave mogu napustiti Republiku Srpsku. G. Pušić je 26.03.1996. sa Predsjednikom Federacije, g. Zubakom, prisustvovao sastanku u Republici Srpskoj na kojem su primili uvjeravanja od Predsjednika Krajišnika i g. Alekse Buhe, Ministra inostranih poslova, da će učiniti sve što je moguće da oslobode Oca Matanovića. On je također rekao da je na sastanku Združene vojne komisije, general Tolimir dao slična uvjeravanja i također rekao kako legalne vlasti u Prijedoru nisu iza pritvaranja Oca Matanovića, nego "nevladine grupe". Najkasnije oko 30.01.1997. g. Pušić je, prema njegovoj izjavi, bio uvjeravan u toku bilateralnih razgovora sa Komisijom za razmjenu Republike Srpske, da će problem Oca Matanovića biti riješen u toku tog tjedna.

48. Sudbina podnosilaca prijave je uključivana u mnoge razgovore na visokom nivou, posebice sa Uredom Visokog Predstavnika. Održan je sastanak 02.06.1996. između g. Steiner-a, Zamjenika Visokog Predstavnika, te Predsjednika Krajišnika i drugih zvaničnika Republike Srpske. Prema zapisniku sa sastanka Predsjednik Krajišnik je "ponovio nalog najviših vlasti g. Bulajiću da da osloboditi Matovića.

49. Malo je svjedočenja pred Domom o mjestu ili mjestima na kojima su podnosioci prijave mogli biti pritvoreni nakon njihovog nestanka ili o osobama koje bi mogle biti odgovorne za njihovo pritvaranje. Najveći broj svjedočenja, od onih koja su iznesena, teže navesti da su podnosioci prijave mogli u posljednje vrijeme biti pritvoreni u nekoj vrsti nezvaničnog zatvora, moguće pod kontrolom braće majora Lakića, srpskog oficira koji je navodno zatvoren u Hrvatskoj. Biskup Komarica je rekao da su mu prišla braća Lakić, koja su htjela da uredi razmjenu Oca Matanovića za njihovog brata. G. Pušić je također dao izjavu da mu je pristupila osoba koja je, izgleda, jedan od braće Lakić, u Banja Luci u junu 1996. Drugom prilikom, kad je davao izjavu, on je također rekao da Otac Matanović, prema informacijama koje on posjeduje, nije pod kontrolom Republike Srpske, nego ga u Prijedoru drže braća Lakić. G. Bulajić je primjetio da braća Lakić funkcioniraju kao paralelna institucija izvan države. U raznim prilikama, izneseni su drugi navodi o odgovornosti za zatvaranje podnosilaca prijave, uključujući tu da ih drže po ili pod vlašću g. Sime Drljače, šefa javne bezbjednosti u Prijedoru, ili posebne vojne grupe, poimencije 43-ća bataljon V Kozaračke brigade.

50. Sugerirano je u svjedočenju da su Josip i Božana Matanović možda umrli, nakon njihovog nestanka. G. Pušić je prvi put kad je davao izjavu tvrdio da ima informaciju kako je Josip umro prirodnom smrću. Ranije, u svom pismu od 19.11.1996. Uredu Ombudsmana za ljudska prava, on je izjavio da je Josip na smrt pretučen, ali da su Otac Matanović i njegova majka još uvijek živi. U svjedočenju je objasnio da je do te razlike u dvije izjave došlo zato što se baziraju na dva različita izvora informacija. Prilikom drugog svjedočenja izjavio je, da je od tad saznao, da je i majka Oca Matanovića, Božana, također umrla.

51. Razmotrivši sva svjedočenja Dom nalazi da ona vode razložnom zaključku da su tri podnosioca prijave bila kontinuirano u pritvoru na teritoriji Republike Srpske, nakon njihovog nestanka u septembru 1995. i nakon što je Sporazum stupio na snagu 14.12.1995. Ne nalazi da je prikaz o napuštanju teritorije Republike Srpske od strane podnosilaca prijave 10.10.1995., ubjedljiv, te odbacuje to razjašnjenje. Svjedočenje pred Domom nije dostatno da omogući donošenje daljnjih određenijih nalaza o mjestu na kojem su pritvoreni podnosioci prijave u bilo koje vrijeme poslije njihovog nestanka, iako zaista mogu biti zatočeni u nekoj vrsti neslužbenog zatvora. Dom ne može ni dati bilo kakve nalaze o osobama koje su direktno odgovorne za njihov pritvor od vremena nestanka. Ipak smatra da svjedočenja dovode do razložnog zaključka da su odgovorne osobe imale veze sa policijskim ili vojnim snagama tužene Strane, iako nije moguće reći da li su djelovali s odobrenjem viših vlasti. Moguće je da su jedan ili više podnosilaca prijave umrli u pritvoru ali svjedočenje ne dopušta pravljenje bilo kakvog definitivnog nalaza u vezi s tim.

VI MIŠLJENJE DOMA

52. U smislu članka XI stav 1 (a) Aneksa 6 Dom mora, u ovoj odluci, postaviti pitanje da li činjenice do kojih je došao navode na kršenje obveza tužene Strane prema Sporazumu.

53. Članak I Sporazuma predviđa da će Sporazumne Strane "osigurati svim osobama pod njihovom jurisdikcijom najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući i prava i slobode koje su predviđene Europskom Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda..." Ovo uključuje pravo na slobodu i sigurnost ličnosti, koju štiti članak 5 Europske Konvencije. Prema članku II stav 2 Sporazuma, Dom ima nadležnost da razmatra "navodna ili očigledna kršenja ljudskih prava po Europskoj Konvenciji...gdje je takvo kršenje navedeno ili izgleda kao da su ga počinile Strane, uključujući tu i službenike i organe Strana, kantone, općine, ili pojedince koji djeluju pod vlašću takvih službenika ili organa."

54. Članak 5 Europske Konvencije je relevantan u sljedećem smislu:

Članak 5

1. Svaki čovjek ima pravo na slobodu i ličnu sigurnost. Niko ne smije biti lišen slobode osim, po postupku propisanim zakonom, u sljedećim slučajevima:

- (a) zakonitog lišavanja slobode po presudi nadležnog suda;
- (b) zakonitog hapšenja ili pritvaranja zbog nepovinoavanja zakonitom nalogu suda ili radi osiguranja ispunjenja neke obveze propisane zakonom;
- (c) hapšenja ili pritvaranja radi privođenja nadležnoj sudskoj vlasti, kada postoji opravdana sumnja da je to lice izvršilo krivično djelo ili kada postoje valjani razlozi da se lice spriječi da izvrši krivično djelo ili da, nakon izvršenja krivičnog djela, pobjegne;

...

2. Svako uhapšeno lice biće odmah obavješteno, na jeziku koji razumije, o razlozima hapšenja i o svakoj optužbi protiv njega.

3. Svako lice uhapšeno ili pritvoreno, prema odredbama stava 1-c ovog članka mora što prije biti izvedeno pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom ovlašćeno da vrši sudsku vlast i mora imati pravo na suđenje u razumnom roku ili na puštanje na slobodu do suđenja...

4. Svako lice lišeno slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo uložiti žalbu sudu, kako bi sud, u kratkom roku, razmotrio zakonitost tog lišavanja slobode i ukoliko ono nije bilo zakonito, naložio oslobađanje.

5. Svako ko je bio hapšen ili bio pritvaran protivno odredbama ovog članka ima pravo na obeštećenje.”

55. Ombudsman je obrazložila kako je propust tužene strane da osigura podnosiocima prijave prava garantirana člankom 5. Tužena Strana je osporila predmet u činjenicama, ali nije pokušala iznijeti da se pritvor podnosioca prijave, ukoliko ga je bilo, može smatrati opravdanim po članku 5 (1) Konvencije ili da je bilo koji od zahtjeva iz stavova (2) do (5) članka 5, ispunjen.

56. Dom se prvo prisjeća da je obveza država, sadržana u članku 1 Europske Konvencije, da “osiguraju” prava i slobode sadržane u Konvenciji svim osobama pod njihovom nadležnošću, a ne samo da obaveže države da se suzdrže od kršenja tih prava i sloboda, nego također i da nametne pozitivnu obvezu državama da štite ta prava, (vidjeti Presude Eur. Suda HR u X i Y protiv Nizozemske, 1985, serija A br. 91, stav 23 i Platformu “Arzte fur das Leben” protiv Austrije, 1988, serija A br. 139, stav 32 i Mek Kan i Drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Serija A br. 324, stav 161). Isti princip se primjenjuje, po mišljenju Doma, na obaveze Strana po Aneksu 6 da “osiguraju” prava i slobode navedene u Sporazumu.

57. Dom se također prisjeća da je u predmetu Kurt protiv Turske (*sup. cit.*) Europska Komisija za ljudska prava držala kako je činjenica da je nestala osoba držana u pritvoru snaga bezbjednosti kad je zadnji put viđena, stvara pretpostavku o odgovornosti tužene Vlade za njegovu sudbinu. Komisija je također rekla sljedeće:

“U svrhu oslobađanja od ove odgovornosti, Vlada mora osigurati vjerodostojno i potkrijepljeno objašnjenje o onom što se dogodilo i pokazati da su poduzeli efektne korake da ispitaju događaje i utvrde sudbinu osobe o kojoj je riječ. U ovoj procjeni, od važnosti je utvrditi kakva jamstva, ukoliko ih ima, postoje u domaćem zakonu i praksi da zaštiti od nenamjernih nestanaka. U ovom kontekstu, Komisija se prisjeća da je Komitet Ujedinjenih Nacija za zaštitu ljudskih prava...podvukao da je značajno da Državne Strane poduzmu specifične i uspješne mjere za spriječavanje nestanaka i uspostave djelotvorna sredstva i postupke za pomno ispitivanje, od strane odgovarajućeg i nepristrasnog tijela, slučajeve nestanka koji mogu uključiti i kršenje prava na život...” (stav 202 Izvješća Komisije).

58. U sadašnjem predmetu Dom smatra da pretpostavka o odgovornosti tužene Strane za sudbinu podnosioca prijave, nakon stupanja Dayton-skog sporazuma na snagu, proizilazi na isti način iz svjedočenja. Takva pretpostavka proizilazi najprije iz utvrđene činjenice da su podnosioci prijave nestali dok su bili u kućnom pritvoru, kombinirano sa službenom objavom, po stupanju Dayton-skog sporazuma na snagu, da je Otac Matanović držan u pritvoru, te iz svjedočenja da su i njegovi roditelji najvjerojatnije u istom položaju (vidjeti stav 44, gore) te i iz ostalih svjedočenja koja sugeriraju da su vlasti Republike Srpske bile svjesne da su podnosioci prijave bili pritvoreni i nakon stupanja Dayton-skog sporazuma na snagu.

59. Po mišljenju Doma tužena Strana je propustila, ili da osigura vjerodostojno i potkrijepljeno objašnjenje o nestanku podnosioca prijave, ili da pokaže da su poduzeli djelotvorne korake za ispitivanje slučaja. Jedino objašnjenje izneseno o sudbini podnosioca prijave je iskaz o njihovom napuštanju Republike Srpske autobusom u oktobru 1995., iskaz koji Dom ne smatra vjerodostojnim iz već navedenih razloga. Jedina istraga koja je sprovedena, izgleda da je prema svjedočenju, ona koju je sprovedla Komisija naimenovana od tužene Strane u decembru 1996. Kako je Dom već naznačio, Komisija je izgleda ispitala policajce i njihov glavni cilj je izgleda bio da utvrde da li su podnosioci prijave napustili Republiku Srpsku u oktobru 1995., kako je policija navela. Uopće nikakva istraga nije izgleda načinjena o bezbrojnim izvješćima koja sugeriraju da se podnosioci prijave uhapšeni u augustu 1995. i da se od tog datuma nalaze u pritvoru. Komisija nije naimenovana dok nije prošla skoro godina od stupanja Dayton-skog sporazuma na snagu, usprkos bezbrojnim predstavkama vlastima o predmetu i izgleda da je ona sprovedla istragu i podnijela izvješće u roku od dva dana. Po mišljenju Doma istraga nije bila adekvatna u smislu članka 5 Konvencije.

60. Takav nasilni nestanak podnosioca prijave, prema Europskoj Komisiji za ljudska prava, "postavlja temeljna i ozbiljna pitanja po članku 5" (Izvešće u predmetu Kurt protiv Turske, *sup. cit.*, stav 201). Neophodno je prisjetiti se da je Europska Komisija za ljudska prava držala da:

"Članak 5 cilja na osiguravanje okvirnih garancija protiv zloupotrebe moći u odnosu prema pritvorenim osobama. Takve osobe su ranjive prema širokom opsegu samovoljnih postupaka i kršenja njihovog osobnog integriteta i dostojanstva, članak 5 igra esencijalnu ulogu u sistemu zaštite prema Konvenciji tako što uspješno sprječava rizik od postupka koji je u suprotnosti sa člankom 3 i vanpravnim izvršenjem u suprotnosti sa člankom 2 te držeći državne vlasti odgovornim za neovisnu sudsku kontrolu nad pritvaranjem osoba koje su privedene." (Izvešće Kurt protiv Turske, *sup.cit.*, stav 201)

U ovom predmetu se Dom suzdržao od razmatranja da li nasilni nestanak tri podnosioca prijave predstavlja također i kršenje članka 2 i članka 3 Konvencije. To pitanje se nije postavilo skoro do pred kraj postupka, tako sprječavajući kontradiktorne diskusije o toj stvari. Ipak, neophodno je istaći da, prema pravnoj znanosti Europske Komisije za ljudska prava, "svaki neobjašnjen nestanak pritvorene osobe" mora biti smatran kao posebno ozbiljno kršenje članka 5 Europske Konvencije. (vidjeti Prijavu br. 8007/77, Cipar protiv Turske, Izvešće Komisije, 72 DR u stavu 38; vidjeti također Izvešće Ombudsmena u ovom predmetu u stavu 25).

61. Pod ovim okolnostima Dom je mišljenja da je tužena Strana, nakon 14.12.1995., propustila da osigura podnosiocima prijave pravo na slobodu i osobnu sigurnost kako je garantirano člankom 5 Europske Konvencije, te je stoga to kršenje njenih obaveza po članku I Aneksa 6 Sporazuma.

VII PRAVNI LIJEKOVI

62. Po članku XI stav 1 (b) Aneksa 6 Sporazuma, Dom u svojoj odluci mora obratiti pažnju na pitanje "koje će korake tužena Strana poduzeti da ispravi takvu povredu, uključujući i nalog da se prestane i odustane, novčanu naknadu...i privremene mjere."

63. U ovom predmetu Dom nalazi da je odgovarajuće, u ovoj fazi postupka odmah narediti tuženoj Strani poduzimanje svih neophodnih koraka za utvrđivanje boravišta i sudbine podnosioca prijave i da osiguraju njihovo oslobađanje, ukoliko su u životu. Također će narediti tuženoj Strani da izvijesti Dom o koracima koje je poduzela i rezultatima svake sprovedene istrage. Dom nadalje smatra odgovarajućim, ostaviti otvorenu mogućnost za nalažanje daljnjih koraka koje tužena Strana treba poduzeti, kako može biti odgovarajuće u budućnosti. Također će zadržati pravo na pitanje novčane naknade prema Pravilu 59 svojih Pravila procedure.

VIII ZAKLJUČCI

64. Iz razloga ovdje iznesenih, Dom:

-1. **Odlučuje** sa jedanaest glasova naspram dva da je tužena Strana prekršila pravo podnosioca prijave na slobodu i osobnu sigurnost kako je garantirano člankom 5 Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i stoga je prekršila svoje obaveze po članku I Aneksa 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini;

-2. Sa jedanaest glasova protiv dva **naređuje** tuženoj Strani da odmah poduzme sve neophodne korake za utvrđivanje boravišta i sudbine podnosioca prijave i da osigura njihovo oslobađanje ukoliko su još u životu; **naređuje dalje** tuženoj Strani da ga bez odlaganja izvjesti,

a u svakom slučaju do 6. oktobra 1997. o koracima koje je poduzela da udovolji ovom nalogu, te o rezultatima bilo koje poduzete istrage;

-3. Sa jedanaest glasova za i dva protiv **zadržava** mogućnost izdavanja daljnjih naloga po članku XI stav 1 (b) Aneksa 6, uključujući posebno naloge za novčanu nadoknadu, te **dalje zadržava**, za budućnost, odluku o pitanju buduće procedure u tom smislu.

(potpisao) Andrew GROTRIAN
Arhivar Doma

(potpisao) Jakob MOLLER
Potpredsjednik Doma
(vršilac dužnosti Predsjednika)

ANEKS

U skladu s Pravilom 61 Pravila procedure Doma ovaj Aneks sadrži odvojeno mišljenje g. Manfreda Nowaka sukladno odluci Doma i mišljenje gospode Miodraga Pajića i Vitomira Popovića suprotno odluci Doma.

IZDOJENO MIŠLJENJE O SLAGANJU S ODLUKOM DOMA GOSP. MANFREDA NOWAKA

1. Iako se u potpunosti slažem s nalazom Doma da, činjenice kako su utvrđene u sadašnjem predmetu, otkrivaju kršenje prava podnosioca prijave na slobodu i osobnu sigurnost po Članku 5 Europske Konvencije od strane tužene Strane, ne mogu se složiti sa mišljenjem Doma da bi se trebao suzdržati od razmatranja je li bilo i drugih kršenja Konvencije. Iako je gđa. Ombudsman u svom izvješću od 05.06.1996. navela samo kršenje Članka 5, Dom nije vezan ovim ograničenim pristupom, te bi trebao, i u odluci o prihvatljivosti i u sadašnjoj odluci o meritumu, razmotriti predmet u smislu mogućeg kršenja raznih članaka Europske Konvencije o ljudskim pravima, a čak i drugih ugovora navedenih u aneksu Aneksa 6 Dayton-skog mirovnog sporazuma.

2. Činjenice, kako ih je Dom ustanovio, ne odnose se samo na samovoljno oduzimanje slobode i sigurnosti, nego i na nasilni nestanak Oca Matanovića i njegovih roditelja. Utvrđeno je da su ga uhapsili policajci tužene Strane 24.08.1995., da je zadržan u kućnom pritvoru od strane policije do oko 19.09.1995. kada je, skupa sa roditeljima, odvezen u nepoznatom pravcu (točka 34). Toga dana su oni nestali, te su njihova sudbina i boravište i do danas nepoznati. Vlasti tužene Strane zvanično odbijaju priznati oduzimanje slobode, a do sada su propustili objasniti njihovu sudbinu i gdje se nalaze i/ili ozbiljno istražiti njihov nestanak. S druge strane, postoji čvrst dokaz da je Otac Matanović ponuđen u razmjenu za druge zarobljenike od strane vlasti Republike Srpske u decembru 1995., pa čak i tokom 1996., te Dom zaključuje su tri podnosioca prijave zadržana kontinuirano u pritvoru unutar teritorija Republike Srpske, ili od strane vlasti ili osoba u direktnoj vezi sa policijom ili vojnim snagama tužene Strane (tačka 51). Postoje također izvjesne indicije da je jedan ili više podnosilaca prijave možda umrlo u pritvoru.

3. UN Deklaracija o zaštiti svih osoba od nasilnog nestanka, koju je Generalna Skupština jednoglasno usvojila 18.12.1992. i koja, iako nije zakonski obavezujuća, čini najsavršeniji i najautoritativniji međunarodni instrument u ovoj oblasti, bi, po mom mišljenju, trebala biti uzeta u obzir kada se Europska Konvencija primjenjuje na slučaj nasilnog nestanka, tj. na kršenje ljudskih prava na koje se Europska Konvencija eksplicitno ne odnosi. UN Deklaracija u svojoj preambuli definira nasilne nestanke "u smislu da su osobe uhapšene, pritvorene ili otete protiv svoje volje ili im je na drugi način oduzeta sloboda od strane zvaničnika ili raznih ogranaka ili nivoa vlade, ili od strane organiziranih grupa ili privatnih osoba koje djeluju u ime, ili uz podršku, direktnu ili indirektnu, pristanak ili odobravanje Vlade, nakon kojeg slijedi odbijanje da se objasni sudbina ili boravište osoba o kojim se radi ili odbijanje priznanja o oduzimanju slobode, koja takve osobe stavlja izvan zaštite zakona."

4. Ne može biti nikakve sumnje da činjenice, kako ih je utvrdio Dom, pokazuju da su podnosioci prijave žrtve nasilnog nestanka u smislu UN Deklaracije. Sam čin nasilnog nestanka predstavlja posebno ozbiljno kršenje ljudskih prava, koje očito ide iznad običnog svojevolijskog oduzimanja osobne slobode i sigurnosti. Prema članku 1 UN Deklaracije, svaki čin nasilnog nestanka je "kršenje ljudskog digniteta" i "stavlja osobe koje su mu podvrgnute van zaštite zakona i izaziva ozbiljne patnje i njih i njihovih obitelji. Stvara kršenje pravila koje garantiraju međunarodni zakoni, *inter alia*, pravo na spoznavanje osobe pred zakonom, pravo na slobodu i osobnu sigurnost i pravo da ne bude podvrgnut mučenju ili nekom drugom okrutnom, nehumanom ili ponižavajućem postupku ili kazni. Također krši ili stvara ozbiljnu prijetnju, pravu na život."

5. Dok Članak 3 Inter-američke Konvencije o nasilnom nestanku osoba od 09.06.1994. smatra svaki čin nasilnog nestanka zločinom protiv čovječnosti, preambula UN Deklaracije samo ustanovljava "da sistematska praksa takvih djela ima prirodu zločina protiv čovječnosti". Postoje iscrpni dokazi da nestanak podnosilaca prijave nije izoliran slučaj. To je razlog zbog kojeg Komisija o ljudskim pravima

Ujedinjenih Naroda osnovala 1994. "specijalni proces o nestalim osobama na teritoriju bivše Jugoslavije." I ekspertni članovi UN Radne grupe o nasilnim i nedobrovoljnim nestancima, koji su odgovorni za specijalni proces, i Međunarodni komitet Crvenog križa, procjenjuju da se trenutno još uvijek smatra nestalim nekih 20.000 osoba u Bosni i Hercegovini (UN dok. E/CN. 4/1997/55).

6. U svojoj presudi u Velasquez Rodriguez protiv Hondurasa od 29.07.1988., Inter-američki sud za ljudska prava dosudio je "da su i posredni i neposredni dokazi posebno važni u navodima o nestancima, zato što je za taj oblik represije karakterističan pokušaj da suzbije sve informacije o otmici ili boravištu i sudbini žrtve" (točka 131). Kada je Inter-američki sud našao da nasilni nestanak g. Velasqueza proizvodi kršenje članaka 4,5 i 7 Američke Konvencije o ljudskim pravima (pravo na život, human postupak, osobnu slobodu i sigurnost) od strane Hondurasa, iznad svega je uzeo u obzir stanje ljudskih prava u zemlji i sistematsku praksu nestanaka. Slično, UN Komitet za ljudska prava je u izvjesnom broju predmeta držao, najskorije u predmetu Laureano protiv Perua od 25.03.1996. (Saopćenje br. 540/1993), da djela nasilnog nestanka stvaraju kršenje istih ljudskih prava (članci 6,7 i 9 Međunarodnog ugovora o civilnim i političkim pravima) i da su tužene Strane propustile da uspješno zaštite pravo na život iako smrt žrtve nije bila utvrđena. Uz to, oba međunarodna tijela su prosudila da produženi pritvor u komunikacijskoj izolaciji, koji je zapravo dokazan u svakom slučaju nasilnog nestanka, kao takav jeste okrutan i nehuman postupak (pr. Velasquez Rodriguez, stav 156; Laureano, stav 8.5). U svom izvješću o predmetu Kurt protiv Turske od 05.12.1996., Europska Komisija o ljudskim pravima je pronašla kršenje Članka 3 Europske konvencije o ljudskim pravima. Pomalo je, ipak, iznenađujuće da je ovo kršenje utvrđeno samo prema podnosiocu prijave (majci nestale osobe) ali Komisija nije našla za neophodno da odvojeno ispita da li je i nestala osoba bila žrtva nehumanog postupka (stavovi 197 i 221).

7. Činjenica da je podnosilac prijave u sadašnjem predmetu, kao i većina nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, zapravo nestao prije stupanja Dayton-skog mirovnog sporazuma na snagu, nije spriječila Dom da razmatra takve predmete ukoliko postoji neposredni dokaz da su zadržani u pritvoru i nakon 14.12.1995. U tom kontekstu treba uzeti u obzir članak 17 stav (1) UN Deklaracije o zaštiti svih osoba od nasilnog nestanka: "Djela koja čine nasilan nestanak će se smatrati kontinuiranim povredom sve dok počinioci nastavljaju skrivati sudbinu i boravište osoba koje su nestale i te činjenice ostanu nerasvjetljene."

8. Članak 1 Aneksa 6 Dayton-skog mirovnog sporazuma predviđa da će Strane "osigurati svim osobama pod njihovom nadležnošću najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući prava i slobode predviđene Evropskom Konvencijom." Dom opravdano podvlači da izraz "osigurati" također nameće pozitivnu obvezu Stranama da štite ta prava (točka 56). U slučaju nasilnih nestanaka te pozitivne obveze uključuju djelotvorno zakonodavstvo, administrativne, sudske i druge mjere koje će spriječiti i zaustaviti djela nasilnih nestanaka (pr. Zabranom pritvora u komunikacijskoj blokadi), te potpunu i djelotvornu istragu svih slučajeva nasilnih nestanaka, kao i dovođenje počinioca pred lice pravde. Ove i druge obveze su detaljno iznesene u UN Deklaraciji o zaštiti svih osoba od nasilnog nestanka.

9. Uzimajući u obzir mjere UN Deklaracije kao i relevantnu međunarodnu sudsku praksu u djelima nasilnog nestanka kao sredstvo za interpretiranje Europske Konvencije i primjenjujući ga na sadašnji predmet, zaključujem da je tužena Strana prekršila, uz pravo na slobodu i osobnu sigurnost prema članku 5, ova ljudska prava podnosilaca prijave:

- Članak 3 zato što produženi pritvor u komunikacijskoj blokadi kojem su podnosioci prijave bili izloženi, kao takav stvara nehuman postupak;
- Članak 2 stav (1) vezan s člankom 1 jer nasilan nestanak podnosilaca prijave u trajanju od godinu i pol od stupanja Dayton-skog mirovnog sporazuma na snagu stvara ozbiljnu prijetnju pravu na život, jer postoje izvjesne indicije da su jedan ili više podnosilaca prijave možda umrli u pritvoru, te jer je tužena Strana propustila da osigura i zaštiti pravo na život podnosilaca prijave.

10. Kao dodatak utvrđivanju bez ikakve daljne odgode sudbine i boravišta podnosilaca prijave i osiguravanje njihovog oslobađanja ukoliko su još u životu, tužena Strana je obvezna da potpuno ispita nasilni nestanak podnosilaca prijave, da im da njihovo pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim

vlastima u skladu s člankom 13 Europske Konvencije, uključujući odgovarajuću nadoknadu, te da privede počinioce pred lice pravde.

(potpisao) Manfred NOWAK

IZDVOJENO MIŠLJENJE O NESLAGANJU GOSPODE MIODRAGA PAJIĆA I VITOMIRA POPOVIĆA

1. Vlada Republike Srpske je u razmatranju slučaja "Matanović" imenovala komisiju koja je, saradujući sa uredom Ombudsmana, dostavila u predviđenom vremenskom roku svoje mišljenje, odnosno zaključak do koga je došla. Iz ovog mišljenja, odnosno zaključka, a koji zaključak ni tokom postupka pred Domom za ljudska prava ničim nije doveden u sumnju, je nedvosmisleno utvrđeno da je u skladu sa postignutim dogovorom Samaruga-Koljević "porodica Matanović" dana 10.10.1995.g. napustila prostor Republike Srpske u Tesliću u 23.40 časova zajedno sa ostalim licima koja su dobrovoljno napustila teritoriju opštine Prijedor. Dakle, budući da se napuštanje teritorije od strane porodice Matanović odnosi na period od pre 14.12.1995. g., kao dana stupanja na snagu Dejtonskog sporazuma to nameće zaključak da ne postoji nadležnost Doma za ljudska prava Bosne i Hercegovine da rešava konkretan slučaj, nego bi to eventualno moglo biti u nadležnosti Komisije za izbegla i raseljena lica, formirane u skladu sa Dejtonskim sporazumom, u čijoj su nadležnosti takvi i slični sporazumi bez obzira na vremensko važenje Sporazuma.

2. Mišljenja smo da izjava svedoka biskupa Franje Komarice i drugih ne može imati snagu dokaza iako ju je Dom za ljudska prava prihvatio, radi toga što ovom svedoku nije ništa lično poznato, on nema svojih ličnih saznanja nego je navodno sve čuo od drugih, npr. svojih svećenika čija imena nije saopštio i niti je hteo da saopšti, od drugih predstavnika Republike Srpske koji na ove okolnosti nisu saslušavani itd. Naprotiv, Dom je odbio predlog zastupnika Republike Srpske da se provedu dokazi saslušanjem Srđe Srdića, predstavnika Crvenog krsta kome bi okolnosti vezane za boravak porodice Matanović u pritvoru i na koje se pozivao i svedok Komarica morale biti poznate. Isto tako, nije proveden ni dokaz saslušanjem vozača autobusa na okolnost da li su se navedenog dana u autobusu nalazili članovi porodice Matanović, što nedvosmisleno proizilazi iz izjava predstavnika policije Republike Srpske koji su se zatekli na licu mesta, kao i izveštaja Vladine Komisije br. 02-41343-1/96 od 05.12.1996.g.

3. Tokom postupka gospodin Berislav Pušić, predstavnik Hrvatske strane Federacije za razmenu je nedvosmisleno tvrdio da su preostali članovi porodice Matanović ubijeni odnosno maltretirani od strane vlasti Republike Srpske da bi nakon toga tvrdio kako su oni umrli prirodnom smrću, što ukazuje na zaključak da ovaj kao i ostali svedoci nisu imali nikakvih ličnih saznanja nego su svedočili na bazi informacija "rekla-kazala", dobijenih iz raznih vrsta i u principu nezvaničnih i neproverenih izvora.

4. Dom se nije posebno bavio provođenjem niti analizom iskaza na okolnosti radi čega je Hrvatska strana insistirala na stavljanju porodice Matanović na spisak bez ikakve prethodne provere, da li je ta porodica ranije eventualno razmenjena odnosno da bi mogla biti predmet razmene. Svedok Amor Mašović je izjavljivao da je o slučaju Matanović bio posredno obavešten u kontaktu sa gospodinom Berislavom Pušićem, a izjave svedoka Berislava Pušića i Dragana Bulajića su u mnogim pitanjima kontradiktorne pa i u tom smislu je trebalo provesti novi dokaz njihovim ponovnim saslušavanjem i suočenjem.

5. Tokom postupka nije utvrđeno da li je porodica Matanović bila pritvorena od strane legalnih vlasti Republike Srpske ili paravojnih, kako to navode saslušani svedoci, zatim do kojeg perioda i u kojem zatvoru su se nalazili, iz čega bi se moglo videti da li postoji odgovornost tužene strane.

6. Odluka o upuštanju u meritum, kao i čitav niz drugih odluka procesne prirode vezane za provođenje dokaznog postupka je donesena nadglasavanjem članova Doma za ljudska prava iz Republike Srpske i po našem mišljenju je u dubokoj suprotnosti sa načelima materijalne istine, što ukazuje na zaključak da je na bazi pogrešno i nepotpuno utvrđenog stanja ova odluka donesena na štetu tužene strane, odnosno Republike Srpske.

7. Naglašavamo da smo saglasni i sa mišljenjem zastupnika Republike Srpske gospodina Stevana Savića br. D-1/97 od 23.04.1997.g., a da ostajemo i kod ranije iznesenih primedbi u toku postupka.

8. Iz gore navedenih razloga smatramo da je preuranjeno donositi odluku kojom se utvrđuje kršenje ljudskih prava od strane Republike Srpske, odnosno da u konkretnom slučaju ova kršenja ljudskih prava ne postoje.

(potpisao) Miodrag PAJIĆ

(potpisao) Vitomir POPOVIĆ